

ACTUALITEITEN JAARVERSLAG 2021

Direct naar:

- [Inburgering](#)
- [Ontwikkelingen in het Chávez-verblijfsrecht](#)
- [De Afdeling en de menselijke maat](#)
- [Inreis en corona](#)
- [Het jongvolwassenenbeleid](#)
- [Wet arbeid vreemdelingen \(Wav\)](#)
- [Verslag ontwikkelingen Stichting Fonds Rechtsbescherming Immigranten \(SFRI\) 2021](#)
- [Ranov-vergunninghouders zijn eindelijk vrijgesteld van de documenteneis](#)

*Om de linken naar ve-nummers of Migratieweb te kunnen gebruiken, dient u ingelogd te zijn op Migratieweb. Heeft u geen toegang dan kunt u [hier](#) een profaccount aanvragen.

INBURGERING

Sinds de eerste inburgeringswet uit 1998 hebben verschillende visies op inburgering en hoe nieuwkomers het best en het snelst volwaardig deel uit kunnen gaan maken van de Nederlandse samenleving, geleid tot een groot aantal wijzigingen in het beleid. Telkens werden de voorwaarden verzwaard, het aantal taaltoetsen en verplichtingen uitgebreid, termijnen verkort, sanctiemomenten toegevoegd, verblijfsrechtelijke consequenties geïntroduceerd en de kosten verhoogd. Integratie werd steeds meer een proces waarin migranten persoonlijk moeten bewijzen in de Nederlandse maatschappij 'erbij' te horen, vonden critici. Van de inspanningsverplichting waarvan in de eerste wet werd uitgegaan, bleef weinig meer over.

Nieuwe wet inburgering

Op 2 februari 2021 is de nieuwe Wet inburgering (Wi 2021) in het Staatsblad 2021 ([ve21000313*](#)) gepubliceerd. Op 1 januari 2022 is de wet in werking getreden.

De wet komt in de plaats van de inburgeringswet van 2013 en moet een aantal tekortkomingen uit de oude wet corrigeren. Een nieuwe wet was nodig omdat het inburgeringsstelsel gebaseerd op de wet van 2013 volgens algemene consensus mislukt is. De kritiek richt zich op verschillende aspecten: het slagingspercentage is laag en er wordt te veel verwacht van de zelfredzaamheid van de inburgeraars. Vooral asielstatushouders zijn kwetsbaar: het is ondoenlijk gebleken de financiering en organisatie van het inburgeringstraject geheel aan hun eigen verantwoordelijkheid over te laten. Daarbij heeft de marktwerking in het inburgeringsonderwijs geleid tot sterk wisselende kwaliteit van het onderwijs en fraude, en is er onvoldoende controle op de aanbieders.

Wat verandert er?

In de nieuwe Wet inburgering krijgen gemeenten de regie bij de begeleiding van inburgeraars. Statushouders ontvangen een inburgeringsaanbod en worden een half jaar door de gemeente ontzorgd (maar dit geldt niet voor gezinsmigranten). Er wordt een Persoonlijk plan Inburgering en Participatie (PIP) opgesteld voor de inburgeraars waarin één van drie mogelijke leerroutes wordt vastgesteld: de B1-route; de onderwijsroute en de zelfredzaamheidsroute.

In de B1 route moeten inburgeraars binnen 3 jaar examens op taalniveau B1 halen (eventueel af te schalen naar A2-niveau). Ook moeten zij een module Arbeidsmarkt en Participatie (MAP) en een participatieverklaringstraject (PVR) afronden.

Inburgeraars die een opleiding willen volgen, kunnen ingedeeld worden in de onderwijsroute: ze gaan een taalschakeltraject in, gericht op toelating naar een opleiding. Het traject wordt afgesloten door Staatsexamens NT2 op B1 of B2-niveau. PVT en KNM (Kennis Nederlandse maatschappij) zijn ook onderdeel van deze route, MAP is erin geïntegreerd.

Voor wie het A2-taalniveauniveau binnen drie jaar niet kan halen is de zelfredzaamheidsroute (z-route) bedoeld. Hierbij moeten statushouders 800 taalcursuren en 800 uren met activiteiten gericht op zelfredzaamheid, activering en participatie (inclusief MAP en PVT) volgen. Gezinsmigranten dienen 800 cursuren, MAP en PVT te behalen. In tegenstelling tot asielstatushouders moeten zij de taallessen zelf betalen en kunnen daarvoor maximaal € 10.000 lenen bij DUO (Dienst Uitvoering Onderwijs). Zij ontvangen in principe geen maatschappelijke begeleiding.

Verbetering?

Ondervangt de nieuwe wet de kritiek op het oude stelsel? In A&MR stellen Tamar de Waal en Ellen Nissen dat het nieuwe stelsel op praktisch niveau weinig verbetering brengt ([ve21003339*](#)). Het schaft geen inburgeringsvereisten af en er komen verplichtingen, eisen en sancties bij. Er worden wel bepaalde slecht functionerende aspecten aangepakt, waardoor statushouders geen lening meer hoeven af te sluiten en er door gemeenten weer meer begeleiding wordt geboden, maar de grondslagen van het beleid zijn niet herzien en ook nauwelijks besproken. De breed gedragen kritiek richt zich verder onder meer op de verhoging van de taaleis van A2 naar B1, het feit dat gezinsmigranten hun inburgering zelf moeten betalen, de beperkte mogelijkheden tot ontheffing van de inburgeringsplicht en de boetes die opgelegd kunnen worden.

Hardheidsclausule en boetes

Naar aanleiding van de toeslagenaffaire en de daarop volgende discussie over de menselijke maat is in september 2021 een voorstel van wet tot wijziging van de Wet inburgering 2021 in verband met het opnemen van een hardheidsclausule en aanpassing van het overgangsrecht voorgelegd in een internetconsultatie. Het voorstel behelst de hardheidsclausule voor sanctionerende maatregelen, oftewel boetes. De ACVZ beveelt in een advies aan dat de hardheidsclausule in de Wi 2021 niet alleen voor boetes zal gelden, maar ook wordt opgenomen voor niet-sanctionerende maatregelen, ook als die worden opgelegd op grond van de oude Wet inburgering 2013. De ACVZ vindt ook dat de hardheidsclausule niet alleen in uitzonderlijke situaties aan de orde zou moeten zijn en beveelt aan de formulering van het wetsvoorstel dienaangaande aan te passen.

Over de boetes merkt de Afdeling advisering van de Raad van State in een advies ([ve21002661*](#)) bij het ontwerpbesluit inburgering op dat deze relatief hoog zijn en vaak personen betreffen die minder goed in staat zijn om matiging aan te vragen. Bij het opleggen van boetes moet daarom rekening gehouden worden met bijzondere omstandigheden, de Afdeling adviseert dan ook om een dergelijke regeling in het ontwerpbesluit op te nemen. Dit advies is geheel overgenomen.

Inburgering bij SMN

In de aanloop naar de inwerkingtreding heeft SMN in het najaar van 2021 een webinar over de nieuwe wet georganiseerd, waarin Ellen Nissen en Eva Bezem zowel het oude als het nieuwe inburgeringsstelsel bespraken, waarbij ze inzoomden op overeenkomsten, veranderingen en knelpunten. Daarnaast sprak Tamar de Waal op de WRV-bijeenkomst onder meer over de ontwikkeling van de begrippen integratie en inburgering en de weerslag daarvan op de inburgeringsstelsels in de afgelopen 20 jaar, inclusief de nieuwe Wi 2021.

In A&MR was de nieuwe Wi 2021 onderwerp van het hierboven al aangehaalde artikel De nieuwe Wet inburgering - Veel gewijzigd, weinig verbeterd van Ellen Nissen en Tamar de Waal, beiden wetenschappers en verbonden aan stichting Civic ([ve21003339*](#)). Eerder in het jaar beschreef wetenschapper Ricky van Oers in de Kroniek Inburgering ontwikkelingen in de Nederlandse rechtspraak en het beleid in de periode 2018-2020 naar aanleiding van uitspraken van het Hof van Justitie EU ([ve21000587*](#)). Volgens Van Oers is het de vraag of de Nederlandse regels met betrekking tot inburgering van derdelanders verenigbaar zijn met het Unierecht, nu Nederland de grenzen niet respecteert die het Hof van Justitie stelt aan de bevoegdheid van lidstaten om integratievoorwaarden te stellen. De verplichting om te slagen voor een inburgeringsexamen kan immers een barrière vormen voor de uitoefening van de rechten die de Gezinsherenigingsrichtlijn en de Richtlijn langdurig ingezetenen aan derdelanders toekennen. Daardoor staan volgens Van Oers de Nederlandse regels ten aanzien van de integratie van derdelanders op gespannen voet met het Unierechtelijke evenredigheidsbeginsel.

ONTWIKKELINGEN IN HET CHÁVEZ-VERBLIJFSRECHT

In het arrest Chávez Vílchez stelde het Hof van Justitie EU de voorwaarden vast waaronder een derdelander ouder met een kind met een nationaliteit van een EU-lidstaat aanspraak kan maken op een afgeleid verblijfsrecht in de lidstaat waar het kind onderdaan is. Dit is het geval als het kind afhankelijk is van de zorg van de derdelander binnen de EU. Het arrest heeft binnen de EU alleen in het toenmalig EU-lid het VK en in Nederland tot aanpassingen in het vreemdelingenbeleid geleid, omdat beide landen een (te) restrictieve uitleg gaven aan het arrest [Zambrano*](#).

In 2021 heeft de IND een [trendanalyse gepubliceerd die inzicht verschaft in de effecten van de Chávez-uitspraak*](#) voor wat betreft de aantallen aanvragen en inwilligingen en het profiel van de aanvragers (tot februari 2021). Deze derde trendanalyse is een update van eerdere analyses uit 2018 en 2019. De hoogte van het aantal aanvragen was in de twee jaren na het arrest hoog (respectievelijk 2.709 en 3.688) en daalde in het derde en (negen maanden van) het vierde jaar (respectievelijk 2.997 en 1.909). Na het hoge inwilligingspercentage net na het arrest (97%) en de daling vanaf begin 2018 (76%) is het inwilligingspercentage sinds 2019 stabiel (ca. 75%). Het profiel van de aanvrager lijkt volgens de IND te veranderen: steeds vaker gaat het om gezinnen waarin de ouders een relatie hebben en in het buitenland wonen. De derdelander ouders hebben geen aanvraaghistorie en vragen een vergunning aan op grond van verblijf bij een pasgeboren Nederlands kind. De trendanalyse geeft verder informatie over onder meer nationaliteiten, geslacht en leeftijden van de aanvragers.

In 2021 is geprocedeerd over verschillende aspecten van het Chávez-verblijfsrecht, onder meer over het aantonen van de identiteit en nationaliteit van de aanvrager, over aanspraken van derdelanders met andere familierechtelijke banden (stiefmoeder, -vader, andere kinderen van de derdelander ouder) en over het vereiste van afhankelijkheid in verband met zorgtaken. Meer in detail: de Afdeling sprak zich negatief uit over de vraag of een derdelander ouder die een verblijfsrecht in een andere EU-lidstaat heeft, een afgeleid verblijfsrecht bij zijn/haar EU-kind in Nederland kan hebben. Dat is niet het geval. Volgens de Afdeling wordt het Nederlandse kind in dit geval niet gedwongen het grondgebied van de EU te verlaten want het kan met de derdelander ouder mee naar die andere lidstaat.

Als het verblijfsrecht daar niet meer bestaat, is het aan de derdelander ouder om dat aan te tonen. Deze redenering dwingt het kind feitelijk om gebruik te maken van het recht op vrij verkeer om te voorkomen dat het recht op verblijf in de EU wordt aangetast.

Ook de vraag of een houder van een Chávez-verblijfsdocument in aanmerking kan komen voor verblijf bij een familie- of gezinslid op grond van art. 8 EVRM is voorgelegd aan de rechter. De rechtbank Den Haag zp Amsterdam zegt dat de derdelander ouder met een Chávez-verblijfsrecht in ieder geval een procesbelang heeft omdat art. 8 EVRM een sterker verblijfsrecht en mogelijkheden tot permanent verblijf biedt. Rechtbank Den Haag zp Arnhem is van oordeel dat een afwijzing van een dergelijke aanvraag niet leidt tot schending van art. 8 EVRM, want door het Chávez-verblijfsrecht worden de in art. 8 EVRM beschermde rechten gerespecteerd.

De tijdelijk aard van het Chávez-verblijfsrecht is onderwerp van prejudiciële vragen die de rechtbank Amsterdam in 2020 heeft gesteld. Het is nog wachten op een uitspraak hierover van het Hof van Justitie EU.

In een artikel in A&MR 2021/9 ([ve21003113*](#)) stellen Elles Besselsen en Mirjam den Besten dat er op dit moment nog weinig perspectief is op permanent verblijf van verzorgende derdelander ouders van minderjarige Nederlandse kinderen in Nederland.

Er was in 2021 nog meer aandacht in A&MR 2021/9 voor Chávez in de rubriek Vraag & Antwoord ([ve21003119*](#)) en in de kroniek gezinshereniging (A&MR 2021/10, [ve21003342*](#)). JV publiceerde onder meer een noot van Mark Klaassen bij bovengenoemde Afdelingsuitspraak over de derdelander ouder met een verblijfsrecht in een andere EU-lidstaat ([ve21001194*](#), 16-04-2021, ABRvS, 202000349/1/V3, JV 2021/96 ECLI:NL:RVS:2021:789). In de twee cursussen Actualiteiten gezinsmigratie die SMN in 2021 organiseerde, bespraken Barbara Wegelin en Lisardo Fernández Ferreiro uitgebreid de jurisprudentie over Chávez.

Dat het Chávez-verblijfsrecht nog niet is uitgekristalliseerd, werd ook duidelijk bij de Vragendienst. Een flink aantal van de vragen die in 2021 gesteld werden, ging hierover. De vragen betroffen onder meer de (on)mogelijkheid van een Chávez-aanvraag bij een Dublin-claim, naturalisatie na Chávez, een Chávez-aanvraag tijdens zwangerschap, een aanvraag door grootouders en de titelcode '30' (arbeid niet toegestaan) in de BRP van een Chávez-vergunninghouder.

DE AFDELING EN DE MENSELIJKE MAAT

De menselijke maat in de toeslagenaffaire

In 2021 deden zich een aantal interessante ontwikkelingen voor op het gebied van aandacht voor de menselijke maat in het bestuursrecht. Natuurlijk waren er de ontwikkelingen rondom de toeslagenaffaire. Aan de hand hiervan heeft de Afdeling een reflectierapport ([ve22000114*](#)) geschreven met de lessen die geleerd kunnen worden uit de kinderopvangtoeslagzaken. Zo moeten bestuursrechters kritischer zijn op de juistheid en compleetheid van de informatie van overheidsorganen en zo nodig actief onderzoek doen. Bij het uitzetten van een jurisprudentielijn moet voldoende zicht bestaan op het palet aan zaken en vragen.

De menselijke maat in het vreemdelingenrecht

Deze lessen gelden uiteraard ook voor het vreemdelingenrecht. In april 2021 verscheen de bundel "Ongehoord onrecht in het vreemdelingenrecht" ([ve21001391*](#)) van de Vereniging Asieladvocaten en Juristen Nederland en de SpecialistenVereniging Migratierecht Advocaten. De bundel geeft een vijftigtal casus waarin de parallel met de toeslagenaffaire overduidelijk en schokkend is. De SvJ&V geeft in haar reactie ([ve21002086*](#)) op deze bundel aan dat deze het van groot belang vindt dat ook binnen het vreemdelingendomein wordt gekeken naar de menselijke maat en de mate waarin de dienstverlening toegankelijk en passend is. De IND heeft van de zaken uit de bundel een individuele analyse gemaakt, waaruit volgt dat de meeste beslissingen zorgvuldig tot stand zijn gekomen en op juiste gronden zijn genomen. Dit laat onverlet dat de kritiek, dat er onvoldoende oog is voor de menselijke maat en er sprake is van formalisme, in een aantal zaken door de IND wordt herkend.

Kritiek op de huidige gang van zaken

Van verschillende kanten zijn kritische geluiden te horen wanneer het gaat om het toepassen van de menselijke maat in vreemdelingrechtelijke zaken.

In het rapport 'Web van wantrouwen' ([ve21001867*](#)) van VWN wordt een beeld geschetst van de schrijnende situaties die ontstaan bij het verdwijnen van de menselijke maat in de asielpraktijk en bij de integratie van vluchtelingen in Nederland. Het rapport is gebaseerd op ervaringen van VWN.

In het ACVZ-advies 'Op afstand horen. Rechtsbescherming asielzoekers onder druk.' ([ve21003123*](#)), het eerste commentaar in de serie 'de menselijke maat in het migratiebeleid', staat het horen van asielzoekers centraal. De ontwikkelingen in het asielproces roepen de vraag op welke gevolgen er zijn voor de rechtsbescherming van asielzoekers. De adviesraad toetst twee innovaties in de asielprocedure aan de beginselen van zorgvuldigheid, fair play en equality of arms. Deze innovaties betreffen het telehoren wegens corona en het schriftelijk horen van bepaalde groepen kansrijke asielzoekers.

Daarnaast zijn er nog enkele zorgpunten op het gebied van (kwetsbare) asielzoekers die in de aanmeldfase gehoord worden en die kort gevraagd worden naar hun asielmotieven. Voorts stellen Myrthe Wijnkoop (senior adviseur ACVZ) en Evelien Brouwer (universitair docent UU) in A&MR nr. 10 ([ve21003341*](#)) het nader onderzoek naar gestelde minderjarigheid en de rol van het interstatelijk vertrouwensbeginsel hierin aan de kaak. Bij weigering om mee te werken aan een dergelijk onderzoek wordt de asielzoeker als meerderjarig aangemerkt en bij twijfel wordt de eerdere leeftijdsregistratie in een andere EU-lidstaat overgenomen met een beroep op het interstatelijk vertrouwensbeginsel. Op deze manier worden de rechten van kinderen echter onvoldoende beschermd. Er bestaat voor het overnemen van de leeftijdsregistratie geen wettelijke basis en de drempel voor tegenbewijs is te hoog.

De evenredigheidstoets

De ontwikkelingen in het Europese migratierecht en de Nederlandse rechtspraak op het gebied van de menselijke maat zijn eveneens besproken tijdens de laatste WRV-bijeenkomst van SMN van 14 december 2021 ([ve21003423*](#)), waarbij onder meer de evenredigheidstoetsing door de vreemdelingenrechter en het Unierechtelijk evenredigheidsbeginsel werden besproken.

Het evenredigheidsbeginsel wordt ook door de Afdeling nader onder de loep genomen. De einduitspraken zullen pas in 2022 verschijnen, maar de staatsraden advocaat-generaal Widdershoven en Wattel hebben in een drietal zaken een conclusie gedaan op 7 juli 2021 ([ve21002013*](#)). Deze conclusie gaat in op de vraag hoe indringend de bestuursrechter bestuurlijke maatregelen moet toetsen en wat daarbij de betekenis is van het evenredigheidsbeginsel. Het gaat concreet om een besluit waarbij een dwangsom wordt ingevorderd en om besluiten tot sluiting van een woning na een drugsvondst in die woning. De voorzitter van de Afdeling heeft de staatsraden advocaat-generaal gevraagd om een algemeen kader te schetsen en daarbij een aantal aandachtspunten te betrekken, zoals de rechtsbasis van de rechterlijke toetsing aan evenredigheid (EVRM, EU-recht of nationaalrecht), in welke gevallen de rechter besluiten van bestuursorganen kan toetsen aan evenredigheid en met welke omstandigheden de bestuursrechter rekening kan of moet houden. De belangrijkste aanbevelingen zijn dat de bestuursrechter zou moeten aansluiten bij de drietraps-evenredigheidstoets uit het Europese recht, dat de indringendheid van de evenredigheidstoets moet afhangen van het gewicht van de algemene en particuliere belangen die bij zo'n maatregel een rol spelen en van de vraag in hoeverre de maatregel de grondrechten aantast. Een algemeen verbindend voorschrift dat onevenredig uitpakt of indien de toepassing ervan structureel tot onevenredige uitkomsten leidt kan buiten toepassing worden gelaten. Bij een wet kan de bestuursrechter deze in een concrete zaak enkel buiten toepassing laten als de onevenredigheid het gevolg is van een omstandigheid die de wetgever niet in zijn afwegingen heeft betrokken. Indien hiervan geen sprake is en de rechter kan de wet niet buiten toepassing laten, bevelen de staatsraden advocaat-generaal aan dat de bestuursrechter in zo'n geval in zijn uitspraak verklaart dat de wet de rechtsbeginselen schendt. Het is vervolgens aan de regering en het parlement of zij hieraan gevolgen willen verbinden.

INREIS EN CORONA

Inreisbeperkingen en vrijstellingen

Evenals in 2020 golden ook in 2021 weer inreisbeperkingen in verband met Covid-19. De tijdelijke beperking van niet-essentiële reizen vanuit derde landen naar de EU die inging op 19 maart 2020 ([ve20000906*](#)) gold ook in 2021 nog. Voor vrijstellingen van deze beperkingen zijn Richtsnoeren ([ve20003773*](#)) opgesteld door de Europese Commissie. Vanaf 1 juli 2021 is er een uitzondering op dit inreisverbod gemaakt voor volledig gevaccineerden ([ve21001978*](#)).

De uitleg van de beperkingen

De beperkingen hebben geleid tot vragen. Zo heeft Gerd Westendorp in A&MR 2021, nr. 1 ([ve21000138*](#)) antwoord gegeven op de vraag 'Kan ik als derdelander ondanks coronamaatregelen mijn geliefde in Nederland bezoeken?'. Zijn antwoord is dat het inreisverbod in principe geldt voor personen die afkomstig zijn uit een land dat niet op de veilige lijst staat en niet is uitgezonderd omdat deze persoon reist voor een essentieel doeleinde. Wel is in sommige gevallen een beroep mogelijk op de Tijdelijke regeling langeafstandsgeliefden ([ve20002330*](#)), waarbij o.a. te gelden heeft dat de twee personen een duurzame relatie hebben en zij elkaar voorafgaand aan het inreisverbod minimaal tweemaal fysiek hebben gezien.

Esther Schoneveld heeft in A&MR 2021, nr. 2 ([ve21000583*](#)) geschreven over de ingrijpende gevolgen van het inreisverbod. Schoneveld heeft twijfels over de uitzonderingscategorieën en betoogt dat veel visumaanvragen ten onrechte worden afgewezen. De Visadienst legt het inreisverbod en de uitzonderingen erop te strikt uit. Er wordt door de dienst en ook door rechtbanken onvoldoende rekening gehouden met de belangen van de betrokken personen. Zij bepleit uitzonderingen voor eerste- en tweedegraads familieleden van EU-onderdanen of derdelanders met een verblijfsrecht. Dat de IND de vrijstelling van het inreisverbod te strikt uitlegt volgt o.a. uit een uitspraak van de rb Amsterdam, 11 november 2021 (JV 2022/27, [ve21003367*](#)).

In deze zaak wilde referente, die een hartoperatie moest ondergaan, haar moeder laten overkomen voor bijstand. De IND had de aanvraag om een visum kort verblijf echter afgewezen met een beroep op het gevaar voor de volksgezondheid i.v.m. Covid-19, en familiebezoek wordt niet genoemd in de EU-richtsnoeren ([ve20003773*](#)). De rb oordeelt echter dat het in deze casus niet enkel gaat om een familiebezoek, maar voornamelijk om bijstand van de moeder van referente in verband met haar hartoperatie. De zwaarwegende omstandigheden die in de richtsnoeren worden genoemd betreffen gevallen die diep ingrijpen in de persoonlijke levenssfeer. Daarnaast blijkt uit de website van de rijksoverheid, waar de richtsnoeren verder zijn uitgewerkt, dat onder zwaarwegende omstandigheden niet alleen terminale, maar ook ernstige ziektes vallen. De IND had dan ook moeten onderzoeken of geen sprake is van zwaarwegende omstandigheden in de zin van de richtsnoeren dan wel de Nederlandse uitwerking daarvan.

Mvv-vereiste

Ook het feit dat de IND nog lange tijd vast heeft gehouden aan het vereiste om de mvv op te halen in het land van herkomst of bestendig verblijf kan voor problemen zorgen. Esthelle Jansen-Mahfoud (docent vreemdelingenrecht HBO-rechten en eigenaar juridisch adviesbureau vreemdelingenrecht) beschrijft deze in A&MR 2021, nr. 1 ([ve21000132*](#)). Uitzonderingen bieden nauwelijks soelaas waardoor veel vreemdelingen niet rechtmatig in Nederland verblijven en zij in een uitzichtloze en stressvolle situatie verkeren. De strikte uitzonderingsregel dient niet het doel van het mvv-vereiste en is daardoor in strijd met het Unierechtelijk evenredigheidsbeginsel. Jansen-Mahfoud beschrijft de situatie van een vreemdeling die reeds in Nederland verblijft en vanuit Nederland een mvv aanvraagt terwijl hij in het bezit was van een visum kort verblijf. Om in aanmerking te komen voor een vrijstelling van het ophalen van de mvv moet hij o.a. de mvv aanvragen vanuit het land van herkomst (of bestendig verblijf) en de beslissing ook aldaar afwachten. Aan dit vereiste voldoet hij echter niet, wat maakt dat de vreemdeling – een man op leeftijd met gezondheidsklachten – terug moet naar zijn land van herkomst, waar op dat moment code rood geldt, en aldaar twee weken moet verblijven om zijn mvv op te halen. Inmiddels heeft de IND het mvv-vereiste tijdelijk versoepeld vanwege Covid-19 ([ve21001176*](#)). De IND heeft verschillende signalen ontvangen die duidelijk maken dat mensen door het mvv-vereiste in een lastige positie kunnen komen. Daarom wordt vanaf 16 april 2021 de al in 2020 genomen versoepeling t.a.v. het ophalen van de mvv opnieuw toegepast voor personen die sinds 15 juni 2020 niet terug kunnen reizen naar het land van herkomst maar wiens mvv-aanvraag is ingewilligd terwijl de aanvraag is ingediend in het buitenland of in Nederland. Ook is een tijdelijke maatregel genomen t.a.v. personen met rechtmatig verblijf die in een overmachtssituatie dreigen te geraken.

HET JONGVOLWASSENENBELEID

Afschaffing verruimde gezinsherenigingsbeleid

Met ingang van 1 oktober 2012 is paragraaf B2/6 Vc 2000, waarin het zogenoemde verruimde gezinsherenigingsbeleid was opgenomen (WBV 2012/17 [ve12001735*](#)), komen te vervallen. Dit beleid zette de voorwaarden uiteen voor verblijf in het kader van gezinshereniging voor andere gezinsleden dan partners en minderjarige kinderen. De belangrijkste voorwaarden waren dat: a) het familielid feitelijk behoort en al in het land van herkomst feitelijk behoorde tot het gezin van de referent en b) de achterlating van de vreemdeling een onevenredige hardheid zou betekenen. Sinds de afschaffing van het verruimde gezinsherenigingsbeleid kunnen meerderjarige kinderen die in Nederland willen verblijven bij ouders of andere familie, zich niet langer beroepen op dit beleid maar staat nog wel de mogelijkheid open om een aanvraag voor uitoefening van gezinsleven in te dienen op grond van artikel 8 EVRM.

Invoering jongvolwassenenbeleid

Tussen ouders en minderjarige kinderen is in beginsel altijd sprake van familie- of gezinsleven in de zin van artikel 8 EVRM. Dat gold tot en met de inwerkingtreding van WBV 2016/11 ([ve16001735*](#)) ook voor meerderjarige kinderen. Wel werd er bij meerderjarige kinderen vervolgens nog in het kader van de individuele belangenafweging, getoetst of er sprake was van een meer dan gebruikelijke afhankelijkheidsrelatie tussen ouders en kind (more than the normal emotional ties). Sinds de invoering van het jongvolwassenenbeleid met WBV 2016/11 wordt niet langer automatisch het bestaan van gezinsleven tussen ouders en meerderjarige kinderen aangenomen zonder dat sprake hoeft te zijn van een meer dan gebruikelijke afhankelijkheidsrelatie. Op deze hoofdregel wordt een uitzondering gemaakt voor jongvolwassenen. Het jongvolwassenenbeleid is sinds de invoering ervan verschillende keren gewijzigd en staat nu in B7/3.8. Vc 2000:

“De IND neemt familie- en gezinsleven aan als bedoeld in artikel 8 EVRM tussen ouders en hun meerderjarige kinderen, zonder dat sprake moet zijn van een meer dan gebruikelijke afhankelijkheidsrelatie, uitsluitend als het meerderjarige kind:

- jongvolwassen is;
- met de ouder(s) in gezinsverband samenleeft;
- niet in zijn eigen onderhoud voorziet; en
- geen zelfstandig gezin heeft gevormd.”

In IND-werkinstructie 2020/16 - Richtlijnen voor de toepassing van artikel 8 EVRM ([ve20003718*](#)), is nader uitgewerkt hoe de IND in de praktijk omgaat met de in de Vc 2000 genoemde criteria.

Verskillende aspecten van het jongvolwassenenbeleid zijn inmiddels in rechtspraak verduidelijkt. Onder meer is er in de afgelopen jaren geprocedeerd over het al dan niet verbroken zijn van de gezinsband in een specifieke situatie, het geldende leeftijdscriterium, het te hanteren toetsmoment voor de beoordeling van de leeftijd en de wijze waarop de IND invulling geeft aan de te maken belangenafweging. Het voert in het kader van dit jaarverslag te ver om op al deze onderdelen in te gaan. Ik beperkt mij daarom tot de bespreking van het geldende leeftijdscriterium voor jongvolwassenen en een interessante uitspraak van de Afdeling uit 2021 waarin de gevolgen van de met WBV 2016/11 ingevoerde beleidswijziging tot uitdrukking komen.

Leeftijdscriterium jongvolwassene

Uit de toelichting op WBV 2016/11 blijkt dat de IND ervan uitgaat dat er sprake is van een jongvolwassene als deze de leeftijd heeft van ongeveer 18 jaar tot ongeveer 25 jaar. Volgens de Afdeling is deze leeftijdsgrens in het licht van de jurisprudentie van het EHRM (ABRvS 16 november 2018, JV 2019/19, [ve18006920*](#)) niet onredelijk. Maar bij vreemdelingen van ongeveer 25 jaar oud moet de IND ter beoordeling van de vraag of sprake is van een jongvolwassene wel rekening houden met alle specifieke omstandigheden van het geval. Dit volgt uit ABRvS, 8 april 2020, JV 2020/133, [ve20001242*](#). Onder verwijzing naar deze twee Afdelingsuitspraken oordeelde de VK Roermond op 16 juli 2021 ([21002195*](#)) dat zelfs een vreemdeling van 29 jaar nog onder het jongvolwassenenbeleid kan vallen. In die zaak ging het overigens wel om een vreemdeling met de ontwikkelingsleeftijd van een zestienjarige.

ABRvS 19 oktober 2021, JV 2021/231, [ve21003012](#)*

Deze zaak gaat over een jongvolwassen Pakistaanse referent met een asielstatus in Nederland die gezinshereniging heeft gevraagd met zijn ouders en broer. Het jongvolwassenzijn was in deze zaak niet in geschil zodat het gezinsleven tussen eisers en referent vaststond. Maar de belangenafweging viel volgens verweerder in het nadeel van eisers uit omdat referent een bijstandsuitkering op grond van de Participatiewet ontving. De rechtbank was het hier niet mee eens omdat zij onvoldoende gemotiveerd achtte waarom het middelenvereiste in het kader van de belangenafweging op grond van artikel 8 EVRM zwaar meeweegt terwijl dit vereiste geen rol speelt bij verkrijging van een asielvergunning.

D. Brouwer beschrijft in haar noot bij deze uitspraak hoe de met de invoering van het jongvolwassenenbeleid gewijzigde beslispraktijk heeft geleid tot een catch-22.

"Hier ontstaat een probleem: de jongvolwassene dient immers voor de eerste horde van de artikel 8 EVRM-toets aan te tonen dat hij financieel niet zelfstandig is: anders wordt hij niet aangemerkt als jongvolwassene en kwalificeert zijn familierelatie niet onder artikel 8 EVRM. Vervolgens wordt in de tweede horde – de belangenafweging – datzelfde gebrek aan financiële zelfstandigheid aan hem tegengeworpen omdat er mogelijk een beroep op de openbare kas zal worden gedaan. Daardoor kan er in dergelijke gevallen geen – of nauwelijks meer – een geslaagd beroep worden gedaan op artikel 8 EVRM. Zodra de referent immers voldoende inkomen heeft om te voorkomen dat er beroep zal worden gedaan op de openbare kas, kwalificeert hij niet meer als jongvolwassene en ben je terug bij de eerste horde."

Zij merkt nog op dat deze catch-22 door een aantal lagere rechters niet wordt toegestaan en noemt daarbij als voorbeeld VK Zwolle 1 oktober 2021 ([ve21002890*](#)). In die uitspraak oordeelde de rechtbank dat met een dergelijke uitleg nagenoeg elke zaak waarin het gaat om een artikel 8 EVRM belangenafweging in het voordeel van de staatssecretaris uit zou vallen. De referent kan immers niet kwalificeren als jongvolwassene als hij te veel / zelfstandig inkomen heeft en de familieleden die zich in het buitenland bevinden zullen zelden al werk hebben in Nederland voordat zij hier zijn toegelaten. Onder verwijzing naar het reflectierapport van de Raad van State (Reflectierapport Raad van State - Lessen uit de kinderopvangtoeslagzaken ([ve22000114*](#)), dat is uitgebracht in het kader van de toeslagenaffaire concludeert Brouwer dat de Afdeling met deze uitspraak de uitgebreide zelfreflectie nog niet lijkt te hebben laten doordringen tot dit specifieke onderdeel van het vreemdelingenrecht. Wellicht heeft de Afdeling meer tijd nodig om deze zelfreflectie in te laten indalen en duurt het hopelijk niet lang voordat dit zijn vruchten afwerpt.

WET ARBEID VREEMDELINGEN

Nieuw in werking getreden

Op 1 juni 2021 traden de volgende wijzigingen aan de Vreemdelingencirculaire 2000 in werking. Er kwam een nieuwe paragraaf met als titel "Pilot 'Arbeid als essentieel startup personeel'". De volgende arbeidsmarktaantekening werd toegevoegd bij verlening van een verblijfsvergunning o.g.v. B5/2.1.6. Vc: 'TWV niet vereist voor specifieke arbeid, andere arbeid toegestaan mits TWV is verleend'. En de toevoeging van de volgende arbeidsmarktaantekening voor een gezinslid van een essentieel personeelslid van een startuponderneming: 'Arbeid vrij toegestaan. TWV niet vereist' ([ve21001572*](#)) werd gedaan.

Wetswijzigingen

Toekomstbestendig arbeidsmigratiebeleid

Het toekomstbestendig maken van de Wav heeft tot doel de regelgeving van toepassing te laten zijn bij zowel hoog- als laagconjunctuur. Dit bracht met zich dat het leveren van onvoldoende inspanningen om een vacature te vullen met prioriteitgenietend aanbod een facultatieve weigeringsgrond vormt, in plaats van een dwingende. Er werd dus ruimte gecreëerd om een belangenafweging te maken en werd de geldigheidsduur van de vergunning verlengd van één jaar naar maximaal drie jaar.

Ook de rechtspositie van de arbeidsmigranten wordt verbeterd met dit wetsvoorstel. Enkel bedrijven met economische activiteiten krijgen een vergunning en de migranten moeten periodiek giraal betaald worden om onderbetaling tegen te gaan. Dit wetsvoorstel treedt in werking op 1 januari 2022 ([ve21003063*](#)). Zie voor een kritische analyse van het voorstel T. de Lange in A&MR 2021/4 ([ve21001292*](#)).

Aziatische horeca

Naar aanleiding van gerapporteerd misbruik van de regeling voor de tewerkstelling van koks in de Aziatische horeca komt paragraaf 19a van de RuWav per 1 januari 2022 te vervallen. Het vervallen van deze paragraaf heeft invloed op vreemdelingen die nog niet in Nederland in dienst zijn als kok in de Aziatische horeca. Deze vreemdelingen dienen terug te vallen op de algemene regels vastgelegd in de Wav (Staatscourant, [ve21003019*](#)).

Regeling uitvoering Wet arbeid vreemdelingen (RuWav 2022)

De Regeling uitvoering Wet arbeid vreemdelingen in combinatie met de wijziging Wav en het Besluit uitvoering Wet arbeid vreemdelingen worden samengevoegd tot een geheel nieuwe regeling, de Regeling uitvoering Wet arbeid vreemdelingen (RuWav 2022), om duidelijkheid en zekerheid voor gebruikers te bewerkstelligen. Deze regeling treedt in op 1 januari 2022 ([ve21003399*](#)).

Jurisprudentie

De belangrijkste uitspraken van dit jaar betreffende de Wav gaan allemaal over het referentschap.

Rechtbank Arnhem besloot tot intrekking van het erkend referentschap van een au-pairbureau vanwege een schending van de zorgplicht (JV 2021/192, [ve21002609*](#)). Bram van Melle schreef een noot bij twee uitspraken van de Afdeling over de evenredigheidstoets van boetes o.g.v. art. 5:46 Awb en over de cumulatie van boetes en de mogelijke strijdigheid met het ne bis in idem beginsel. Hij concludeert dat er eerder tot matiging van de boete wordt overgegaan wanneer de werkgever in staat is te concretiseren waarom niet aan de norm is voldaan (JV 2021/218 nt A.M. van Melle, [ve21002636*](#)). Rechtbank Den Haag oordeelt dat de eis van de referentverklaring een zelfstandige afwijzingsgrond kan vormen, ook als de vreemdeling 'arbeid vrij' is.

Tesseltje de Lange bepleit in haar noot bij deze uitspraak dat we hier te maken hebben met botsende normen van de Wav en de Vreemdelingenwet. Zij stelt dat dit aanleiding geeft voor het stellen van prejudiciële vragen over dit onderwerp (JV 2021/241, [ve21002980*](#)).

VERSLAG ONTWIKKELINGEN STICHTING FONDS RECHTSBESCHERMING IMMIGRANTEN 2021.

De Stichting staat garant voor kosten van procedures waarvoor geen toevoeging kan worden verkregen, maar welke wel een principieel karakter hebben en die in het voordeel van andere vreemdelingen kunnen zijn.

In 2021 heeft de SFRI vier verzoeken om garantstelling voor de kosten van een procedure gehonoreerd. Het eerste verzoek betrof de kosten voor het laten opstellen van een deskundigenrapport voor een jonge, niet verwijderbare 1F-er die, ondanks kennelijke noodzaak daartoe, door zijn zwaar inreisverbod nergens voor (nood)opvang/behandeling terecht kon. Een schrijnende zaak met zaakoverstijgend belang, omdat kan worden bereikt dat ook bij 1F een individuele beoordeling moet plaatsvinden bij opleggen zwaar inreisverbod.

De tweede zaak ging over intrekking van een verblijfsvergunning met terugwerkende kracht waarin principiële punten (onwettigheid van intrekking met terugwerkende kracht, 2de lid toets 8 EVRM en het feit dat de 'exceptional circumstances'-toets niet van toepassing was) volgens de advocaat door de rechtbank niet op juiste gronden zijn afgedaan. De SFRI heeft een bijdrage in het betalen van de griffiekosten voor een hoger beroep bij de Afdeling vergoed.

Een bijdrage van 50% in de kosten, waarbij de andere 50% door VluchtelingenWerk Nederland werd vergoed, was voor een deskundigenbericht van een landenspecialist voor Balochistan en ziet in het bijzonder op de vraag naar de positie van activisten die de onafhankelijkheid van Balochistan bepleiten. Tenslotte is een verzoek gedaan om een bijdrage in de kosten voor een combiprocedure bij de bestuursrechter en de civiele rechter wegens het nalaten van een evacuatie van een groep Afghanen uit Afghanistan die wel op een evacuatielijst stonden. Ook hier staat SFRI naast VluchtelingenWerk Nederland voor 50% van de kosten garant.

RANOV-VERGUNNINGHOUDERS ZIJN EINDELIJK VRIJGESTELD VAN DE DOCUMENTENEIS

Op 15 juni 2007 trad de Regeling ter afwikkeling nalatenschap oude Vreemdelingenwet (Ranov-regeling WBV 2007/11, [ve07001122*](#)) in werking. Deze regeling, ook wel de pardonregeling genoemd, was bedoeld voor vreemdelingen die onder de oude Vreemdelingenwet (vóór 1 april 2001) een asielaanvraag hadden ingediend en sindsdien ononderbroken in Nederland verbleven zonder een permanente verblijfsvergunning te ontvangen. Om in aanmerking te komen voor een verblijfsvergunning op grond van de Ranov-regeling moest de lopende (asiel)procedure ingetrokken worden. Het niet in bezit zijn van een geldig vreemd paspoort werd niet tegengeworpen bij het verlenen van verblijfsrecht. Daarnaast werd op grond van de regeling verblijf toegestaan aan bepaalde gezinsleden. Op grond van de pardonregeling hebben ongeveer 28.000 vreemdelingen uiteindelijk een reguliere verblijfsvergunning gekregen.

Vanaf juni 2012, vijf jaar na de vergunningverlening, konden mensen met een Ranov-vergunning in principe in aanmerking komen voor naturalisatie. Echter, in 2009 (TBN 2009/1, [ve09000215*](#)) is de procedure voor naturalisatie aangescherpt en sindsdien moeten ook mensen die bij het verkrijgen van hun verblijfsvergunning vrijgesteld waren van het overleggen van een geldig buitenlands paspoort, bij een naturalisatieverzoek een paspoort en geboorteakte verstrekken (dit in tegenstelling tot mensen met een asielvergunning, die zijn vrijgesteld van de documenteneis).

Deze documenteneis leidde tot problemen bij een groep Ranov-vergunninghouders die wilde naturaliseren maar niet over de juiste documenten beschikte. In 2014 publiceerde VWN een rapport over de problemen waar Ranov-vergunninghouders tegenaan liepen door het niet kunnen naturaliseren ([ve15000676*](#), Rapport VluchtelingenWerk 'Ik voel me Nederlander'). Mede naar aanleiding van dit rapport zegde de SvJ&V in oktober 2014 (TK 19637, 1936, [ve15000018*](#)) toe om twee onderzoeken te laten verrichten. Deze onderzoeken werden uitgevoerd door de IND ([ve15000641*](#), 'Ranov en afgewezen naturalisatieverzoeken') en het WODC ([ve15001837*](#), 'Niet-naturalisatie onder Ranov-vergunninghouders: een onderzoek naar achtergrondkenmerken, motivatie en ervaren belemmeringen') en richtten zich onder meer op de vraag naar de redenen voor afwijzing van naturalisatieverzoeken (IND) en naar motieven van pardonvergunninghouders om al dan niet te naturaliseren (WODC). Vervolgens kwam de nationale ombudsman naar aanleiding van klachten van met name jongvolwassen Ranov-vergunninghouders die niet konden naturaliseren, in 2017 met het rapport 'Geen thuis zonder Nederlands paspoort' ([ve17001581*](#)).

Hierin werd specifiek gekeken naar de toekenning van bewijsnood en werd nadrukkelijk de problematiek benoemd van kinderen en jongvolwassenen die op jonge leeftijd naar Nederland kwamen of zelfs in Nederland geboren waren.

In de periode na 2012 werden er nog met enige regelmaat vragen bij de vragendienst van (FORUM en SMN) ingediend over naturalisatieaanvragen van pardonvergunninghouders. In vrijwel alle gevallen ging het om zaken van vreemdelingen die niet beschikten over de vereiste papieren (paspoort en/of geboorteakte) en die er niet in slaagden om deze stukken te verkrijgen. Een beroep op bewijsnood werd vrijwel nooit aangenomen. Zie in dit verband bijvoorbeeld (ABRvS 1 februari 2012, [ve12000332*](#) en ABRvS 18 februari 2015, [ve15000295*](#)). In sommige zaken die aan de Vragendienst werden voorgelegd leidde de naturalisatieaanvraag niet alleen tot afwijzing van deze aanvraag, maar stuitte de IND ook op afwijkende gegevens over de identiteit van de vreemdeling zoals naam of geboortedatum. Dit leidde niet zelden tot intrekking van de verblijfsvergunning wegens het verstrekken van onjuiste dan wel het achterhouden van gegevens. Wij adviseerden daarom soms, in zaken waarin de gegevens op de identiteitsdocumenten van de vreemdeling niet overeenkwamen met de gegevens die zijn geregistreerd in de BRP, om af te zien van het indienen van een naturalisatieverzoek. Dit om te voorkomen dat vreemdelingen die hun verblijfsrecht willen versterken in een positie vervallen waarin ze moeten strijden om het behoud van hun verblijfsrecht.

Na het rapport van de nationale Ombudsman van 2017 bleef het een aantal jaren redelijk stil rondom het onderwerp. Dit veranderde toen in januari 2021 Yosef Tekeste-Yemane de media (Op1 11 januari 2021) opzocht met zijn verhaal. Naar aanleiding hiervan dienden de leden Van Dijk en Van Toorenburg een motie in die verzocht om voor Ranov-vergunninghouders in de Handleiding voor de toepassing van de Rijkswet op het Nederlanderschap (HRWN) een vrijstelling op te nemen van de documenteneis voor reguliere vreemdelingen. De motie werd op 9 februari 2021 aangenomen (TK 2020-2021, 35 483, nr. 68). Op 14 april is een motie ingediend om direct uitvoering te geven aan de eerdere motie (TK 2020-2021, 19 637, nr. 2709). Op 26 april 2021 is vervolgens per kamerbrief (TK 19637, 2725, [ve21001250*](#)) aangekondigd dat de niet-genaturaliseerde Ranov-vergunninghouder die als minderjarige samen met de ouder(s) of zelfstandig een Ranov-vergunning heeft gekregen, en inmiddels meerderjarig is, in de naturalisatieprocedure vrijgesteld wordt van het overleggen van een geldig paspoort of geboorteakte, en voor zover van toepassing, van de verplichting om afstand te doen van de oorspronkelijke nationaliteit. Deze wijziging trad op 1 juni 2021 in werking (WBV 2021/3, [ve21001573*](#)). Voor wat betreft de overige Ranov-vergunninghouders zou het beleid voorlopig echter ongewijzigd blijven. De staatssecretaris wilde eerst een onderzoek van het WODC afwachten naar mogelijke belemmeringen die Ranov-vergunninghouders ondervinden bij naturalisatie. Dit WODC-onderzoek van juli 2021: '(N)ooit Nederlander worden? Naturalisatie van Ranov-vergunninghouders', [ve21002053*](#), bracht in kaart hoeveel van de oorspronkelijke Ranov-vergunninghouders (ca. 28.000 personen) momenteel Nederlander is (60%), afgewezen is voor naturalisatie (3%), nog nooit een naturalisatieverzoek heeft ingediend (36%) of in een naturalisatieprocedure zit (1%).

Ook werd vastgesteld dat de eerdergenoemde versoepeling van de documenteneis voor meerderjarig geworden kinderen leidde tot ongeveer 2.000 gehonoreerde aanvragen maar dat nog steeds 8.500 Ranov-houders buiten de vrijstelling vallen.

Het slot van het WODC-rapport vat de onderzoeksresultaten als volgt samen: «Uit verschillende onderzoeken gedaan tussen 2014 en 2017 kwam naar voren dat de documenteneis verreweg het grootste obstakel vormde voor nog niet genaturaliseerde Ranov-vergunninghouders om een verzoek tot naturalisatie in te dienen. Sindsdien zijn er geen grote beleidswijzigingen doorgevoerd en zonder geldig paspoort en/of geboorteakte is het ook in 2021 nog steeds moeilijk om te naturaliseren. De IND geeft aan dat voor de meeste landen in theorie documenten te verkrijgen zijn. In de praktijk is dit echter niet altijd mogelijk. Dat zal in sommige gevallen te wijten kunnen zijn aan eerder verstrekte gegevens, maar heeft in andere gevallen te maken met tegenwerkende autoriteiten (die zonder documenten personen niet als onderdaan erkennen) of angst naar het land van herkomst af te reizen. Voor mensen voor wie dit geldt, betekent dit in de praktijk dat zij momenteel zeer beperkt perspectief hebben op het Nederlanderschap terwijl zij hier al meer dan 20 jaar wonen.

De onderzoeksresultaten uit het rapport en de specifieke en uitzonderlijke omstandigheden van deze groep vormen voor de staatssecretaris uiteindelijk de doorslag om ook de overige Ranov-vergunninghouders in de optie- en naturalisatieprocedure vrij te stellen van de documenteneis. Deze versoepeling werd aangekondigd in een brief van 7 juli 2021 (TK 19637, 2757, [ve21002054*](#)). Overigens wordt in deze brief ook aangegeven dat in de eerdere brief van 26 april 2021 per ongeluk onvermeld is gebleven dat de daarin aangekondigde versoepeling voor meerderjarig geworden Ranov-houders niet alleen geldt voor de naturalisatieprocedure maar ook voor de optieprocedure.

De versoepelingen zijn met de inwerkingtreding van WBN 2021/6 (Stcrt. 2021, nr. 41049, [ve21002712*](#)) opgenomen in de HRWN en op 1 november 2021 in werking getreden. Op 2 november meldde de IND dat er ruim 8.000 brieven zijn verstuurd naar Ranov-vergunninghouders met een verzoek om een naturalisatieverzoek in te dienen.

We zijn bijna tien jaar (vanaf het moment dat genaturaliseerd mocht worden), en heel wat onderzoeksrapporten naar de (on)mogelijkheden om te naturaliseren door Ranov-vergunninghouders verder, maar uiteindelijk is er gelukkig toch een einde gekomen aan de impasse waarin veel vreemdelingen jarenlang hebben verkeerdt.

Wel is het jammer dat er zo lang is gewacht met de versoepelingen, omdat uit eerdere onderzoeken (2014-2017) al duidelijk naar voren kwam dat de documenteneis het grootste obstakel was voor Ranov-vergunninghouders om te naturaliseren.